

mpkslas — menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1980 METAI

BIRŽELIO MĖN. 21 D. / JUNE 21, 1980

PART TWO — Nr. 145 (25)

Šiame numeryje:

Po baltiškųjų studijų konferencijos: pokalbis su dr. Tomu Remeikiu. Grįžkime dar į mėnulį: tarp dvejų erdvės eros sukaktuvinių metų. Kristaus kančių vaidinimai Oberammergau šią vasarą. Šventas Kazimieras Pietų Amerikoje. Iš Lietuvos pagrindžio poezijos. Jonas Jurašas Broadwayjaus scenoje. Grandiozinė Picasso paroda New Yorke. Studija apie Mykolą Krupavičių. Nauji leidiniai.

ALEKSANDRAS RADZIUS

Šie 1980-ji metai įterpti į dvejų erdvės eros sukaktuvinių metų tarpą. Tad gera progą vieną žvilgsniu žvilgtinti į abi sukaktis, vieną praėjusią, kitą dar ateisiančią. Pati svarbiausia iš jų — žmogaus nusileidimas mėnulyje. Pirmą sukako lygiai 10 metų nuo to epochinio įvykio. Ateinančiais, t.y. 1981 metais, sulauks 20 metų, kai JAV oficialiai pasirijo dar 60-jų metų dekadose mėnulį pasiekti.

Šiandien ar taip sakykim, bet rusai, 1957 m. spalio 4 d. paleidę orbiton patį pirmąjį žmogaus rankų darbo satelitą, tapo erdvės eros pradininkais. Tai buvo smūgis amerikiečiams, kurie, būdami daug pranašesni technologiskai, būtų galėję bent penkeriais metais anksčiau išsauti erdvėn pirmąjį dirbtinį satelitą. Deja, amerikiečių politikai, valdantieji piniginius resursus, nesuradę tokio žygio reikšmės ir nematę jokios praktiškos naudos. Rusų Sputnikas sukrėtė visuomenę ir politikų ambicijas. JAV pasijuto pažemintos. Sujudo žokti erdvėn su 1955 metais pradėtu Vanguard projektu. Ir tik už dvejų mėnesių po rusų žygio, kada jie jau buvo paleidę erdvėn ir antrąjį Sputniką su pirmuoju jų „kosmonautu“ žene Liu Laiska, amerikiečiai gruodžio 6 d. šovė erdvėn savo Vanguard raketą. Deja, kelionė truko vos 2 sekundes. Raketa, per plauką kitištelėjusi, šia pat susmuko. Rezultatas dar labiau pagilino žaizdą — 2:0 rusų naudai. Ir tik 1958 m. spalio 31 d. amerikiečiai pavyko pagaliau paleisti orbiton savo pirmąjį satelitą Explorer I, kurio debiutas buvo gana sėkmingas. Jis atrado vadinamąjį Van Allen radiacijos žiedą, kuris supa mūsų planetą. Bet JAV pasijuto esantys erdvės lenktynėse su rusais. Reikėjo juos pasivyti ir pralenkti. Todėl prezidentas John F. Kennedy 1961 m. gegužės 25 d. paskelbė, kad sausą žmogaus nuskraidinimą į mėnulį ir jo grąžinimą žemėn būslas tautinis amerikiečių uždavinys ir jis turės būti pasiektas iki 1970 metų. Tai buvo didžiausia koordinuota programa pasaulio istorijoje ir nepaprastai sėkminga. Tikslas buvo beveik pusmečiui anksčiau pasiektas, kai astronautas Neil Armstrong, įmynęs pirmą pėdą mėnulio smėlyje, nustebe: „Žemėi tarė istorinius žodius: „One small step for a man, one giant leap for mankind“.

Mėnulį pasiekti programa, vadovaujama NASA (National Aeronautics and Space Administration), buvo vykdoma labai atsargiai, apdairiai ir metodškai, atsižvelgiant į dviem frontais iš karto. Viena frontu buvo vystoma galimybė mėnulį pasiekti, kitu — pažinti mėnulio paviršių, kad iš anksto būtų žinoma, kur ir kaip nusileisti. Šiam tikslui į mėnulį buvo leidžiamos Ranger, Surveyor ir Lunar Orbiter kapsulės. Ranger kapsulės turėjo tiesiog nukristi ant mėnulio paviršiaus. Bet prieš nukrisdama ir suduždama, kapsulė fotografavo greitai artėjantį paviršių ir siuntė žemėn mėnulio detalių vaizdus. Iš viso Ranger kapsulės pasiuntė NASA sekimo centrui 17,259 fotografijas. Iš jų paaiškėjo, kad net lygiausios mėnulio žemumų („jūry“) vietos esančios nusėtos mažyčiais krateriukais vos kelių pėdų diametro. Tokių kraterių jokiais teleskopais nuo žemės pastebėti negalima.

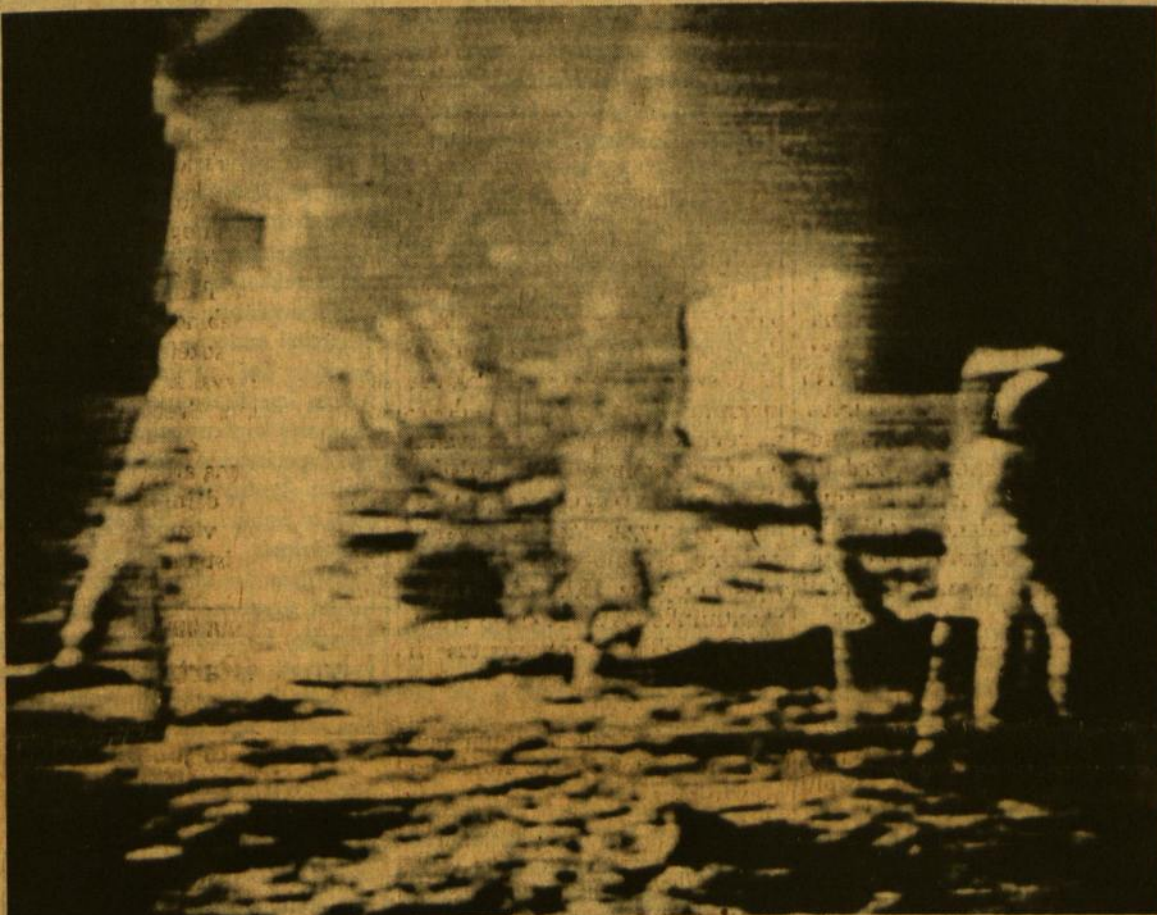
Surveyor kapsulės jau leidosi ant mėnulio paviršiaus, turėjo mechaniskus kastuvėlius mėnulio žemėi kasti, o kai kurie iš jų ir mažas laboratorijas žemių cheminei sudėčiai analizuoti. Fotografijų iš Surveyor kapsulių gauta daugiau kaip 86,000. Be to Surveyor projektas įrodė, kad mėnulio paviršius esąs saugus nusileisti.

Lunar Orbiter, kaip jau pats pavadinimas sugestijuoja, nesileido ant mėnulio. Kapsulės sukosi orbitoje aplink mėnulį ir fotografavo jo paviršių iš kiek galima arčiau. Tikslas buvo nufotografuoti visą paviršių, susipažinti su visomis jo detalėmis, kad galima būtų parinkti tinkamas vietas astronautams nusileisti. Misiją atlikus, kiekvienas Lunar Orbiter buvo numestas ant mėnulio, kur jis sudužo, kad netrukdytų kitoms vėliau paleistoms kapsulėms.

Lygiagrečiai su mėnulį tyrinėjančiomis kapsulėmis buvo vystoma ga-

GRĮŽKIME DAR Į MĖNULĮ

Tarp dvejų erdvės eros sukaktuvinių metų

Pirmoji televizijos transliacija iš mėnulio ir pirmieji žmogaus žingsniai jo paviršiuje. Šį neryškų vaizdą televizijoje stebėjo daugiau kaip 500 milijonų žmonių visame pasaulyje. Centre Apollo 11-jo mėnulio leidimo kapsulė, dešinėje matyti astronauto Neil Armstrongo baltas siluetas. Jis ką tik įsėmė mėnulio žemėn JAV vėliavą, kurią irgi galima įžirdėti į kairę nuo astronauto.

dijom. Prie tikslo buvo einama dviem frontais iš karto. Viena frontu buvo vystoma galimybė mėnulį pasiekti, kitu — pažinti mėnulio paviršių, kad iš anksto būtų žinoma, kur ir kaip nusileisti. Šiam tikslui į mėnulį buvo leidžiamos Ranger, Surveyor ir Lunar Orbiter kapsulės. Ranger kapsulės turėjo tiesiog nukristi ant mėnulio paviršiaus. Bet prieš nukrisdama ir suduždama, kapsulė fotografavo greitai artėjantį paviršių ir siuntė žemėn mėnulio detalių vaizdus. Iš viso Ranger kapsulės pasiuntė NASA sekimo centrui 17,259 fotografijas. Iš jų paaiškėjo, kad net lygiausios mėnulio žemumų („jūry“) vietos esančios nusėtos mažyčiais krateriukais vos kelių pėdų diametro. Tokių kraterių jokiais teleskopais nuo žemės pastebėti negalima.

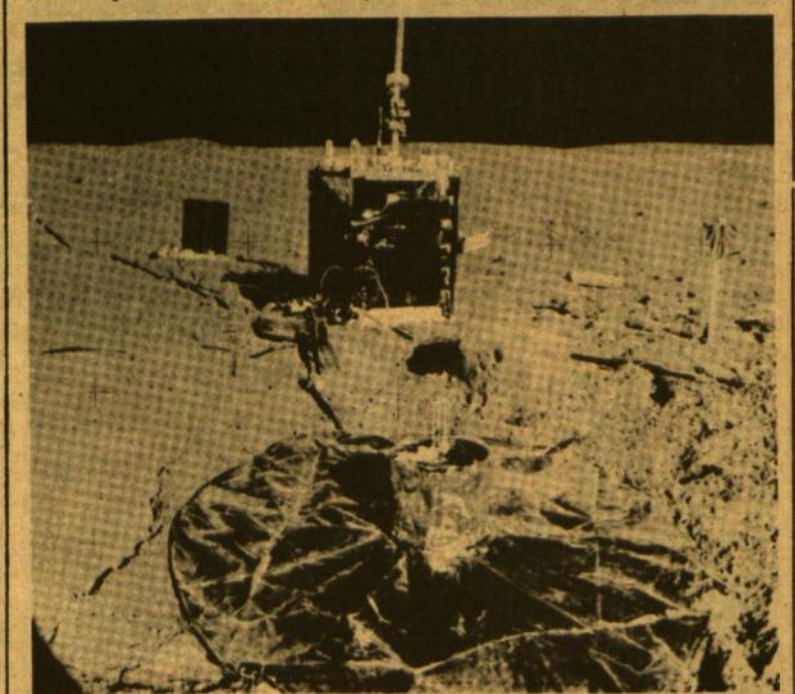
Surveyor kapsulės jau leidosi ant mėnulio paviršiaus, turėjo mechaniskus kastuvėlius mėnulio žemėi kasti, o kai kurie iš jų ir mažas la-

boratorijas žemių cheminei sudėčiai analizuoti. Fotografijų iš Surveyor kapsulių gauta daugiau kaip 86,000. Be to Surveyor projektas įrodė, kad mėnulio paviršius esąs saugus nusileisti.

Lunar Orbiter, kaip jau pats pavadinimas sugestijuoja, nesileido ant mėnulio. Kapsulės sukosi orbitoje aplink mėnulį ir fotografavo jo paviršių iš kiek galima arčiau. Tikslas buvo nufotografuoti visą paviršių, susipažinti su visomis jo detalėmis, kad galima būtų parinkti tinkamas vietas astronautams nusileisti. Misiją atlikus, kiekvienas Lunar Orbiter buvo numestas ant mėnulio, kur jis sudužo, kad netrukdytų kitoms vėliau paleistoms kapsulėms.

Lygiagrečiai su mėnulį tyrinėjančiomis kapsulėmis buvo vystoma ga-

limybė žmogui pasiekti mėnulį. Pirmąsias reikėjo susipažinti su pačia erdve, pažūrėti, kaip žmogus joje jaučiasi. Tam reikalui pradžioje leistos suborbitinės ir orbitinės Mercury kapsulės su vienu astronautu. Pirmoji Mercury kapsulė iškėlė erdvėn pirmąjį Amerikos astronautą Alan Shepard, kurs už penkiolikos minučių grįžo namo, žemėn. Tai buvo tik suborbitinė misija. Pakilo ir nusileido, padaręs didžiulį lanką. 1961 m. gegužės 5 d. O pirmasis astronautas, visą žemę pilnai apsukęs ir padaręs tris orbitas 1962 m. vasario 20 d. buvo John H. Glenn, Jr., dabartinis demokratų senatorius iš Ohio. Po Mercury statdijos sėkmingai įvykdyta Gemini programa, kurioje žemės orbiton buvo leidžiama po du astronautus kapsulėje. Tada pradėtas garsusis

Prieš matyti Apollo 16 mėnulio paliktas seismometras. Pavėlso centre, už seismometro kontrolės aparatas. Kairėje mažesnioji dėžė — jėgos generatorius, varomas plutonijaus.

Apollo projektas, kuriuo JAV astronautai aplankė mėnulį ir ten pasisėdėjo, atveždami mokslo žmonėms nemažai dovanų.

Kaip tą mėnulį, artimiausią žemės kaimyną ir palydovą, o drauge ir gana tolimą (vidutinis atstumas 238,000 mylių arba 380,000 km.) pasiekti, buvo nemažai svarstoma. Pirmasis pasiūlymas buvo pastatyti didžiulę raketą, vadinamą Nova. Ji iškeltų erdvėlaivį, kuris nusileistų ant mėnulio paviršiaus ir vėl atgal sugrįžtų. Šis metodas vadinamas „direct ascent“. Antrasis pasiūlymas vadinosi „Earth-orbit rendez-vous“. Erdvėlaivis būtų sumontuotas iš dalių, paleistų orbiton aplink žemę keletos mažesnių raketų, ir tada pasuktų mėnulio link. 1962 metų pabaigoje NASA apsisprendė už trečią metodą, vadinamą „lunar orbit rendez-vous“. Čia raketa iškelia Apollo erdvėlaivį, kurs, priartėjęs prie mėnulio, įeina orbiton aplink jį. Tada atsiskiria kapsulė, vadinama „lunar module“, ir su dviem astronautais nusileidžia ant mėnulio paviršiaus. Trečias astronautas pasilieka vadinamojo „command module“, kuri ir toliau skrieja orbitoje.

Pirmasis Apollo erdvėlaivis paleistas 1966.11.26. Tai buvo tik bandomasis suborbitinis skridimas. Sekantieji penki skridimai irgi buvo bandomieji orbitoje aplink žemę be astronautų. Tik Apollo 7 paleistas žemės orbiton su trim astronautais 1968.11.11-22. Apollo 8 leido astronautai tų pačių metų XII.21-27. iš arčiau pažvelgti į mėnulį. Tuo metu Frank Borman, James A. Lovell ir William A. Anders pirmą kartą įėjo mėnulio orbiton ir apskrido jį 10 kartų.

Apollo 9 buvo paleistas orbiton aplink žemę su trim astronautais, o Apollo 10-sis vėl aplankė mėnulį, aplink kurį orbitoje skriejo dvi su puse dienos, o astronautai pratinosi leistis mėnuliu. Tik pratinosi, bet dar nenusileido.

Šie visi skraidymai jaudino ir stebino visuomenę ir visą pasaulį. Bet ypač stebino tas momentas, kada Apollo 11 astronautai Neil A. Armstrong ir Edwin E. Aldrin nužengė ant mėnulio paviršiaus, ir žmogaus koja pirmą kartą palietė kitą dangaus kūną. Viso pasaulio televizijos ir radijo aparatai buvo užguliti, ir žmonės stebėjęs tuo nepapratu žygiu, didžiausios žmonijos istorijoje. Žmonija gal net daugiau buvo įelektrinta, negu tada, kai prieš 12 metų rusai šokiravo vakariečius savojuo Sputniku. Juk jie technologiskai taip toli buvo atsilikę nuo amerikiečių. O štai — pirmasis dirbtinis satelitas. Pirmas satelitas, tai pirmas. Užginčyti tą faktą būtų nesąmonė. Bet mėnulio jie pasiekti taip ir nepajėgė.

Apollo 11, istorinis amerikiečių erdvėlaivis, nusileido ant mėnulio Ramybės jūroje (Mare Tranquillitatis), keletą mylių nuo nustatytos taikinio. Tai įvyko 1969 m. liepos 20 d., penkiais mėnesiais anksčiau, negu prez. J.F. Kennedžio nustatytas terminas. Prieš tą terminą mėnulį dar aplankė ir Apollo 12, nusileisdamas Audry okeane (Oceanus Procellarum) tų pačių metų lapkričio 19 d. vos keletos žmonių jardų atstume nuo Surveyor 3, kurio dalis astronautai atgabeno žemėn iš tirti.

Toliau mėnulį sėkmingai lankė Apollo 14, 15, 16 ir 17 astronautai. Kiekvienu skridimu vis ilgiau buvo vaikščiojama mėnulio paviršiuje, vis daugiau jo žemių bei uolų par-

(Nukelta į 2 psl.)

Kertinė Parastė

Po baltiškųjų studijų konferencijos Pokalbis su dr. Tomu Remeikiu

Kaip žinome, birželio mėn 5 — 8 d. Georgetown universitete, Washington, D.C., vyko Baltiškųjų studijų puoselėjimo draugijos (The Association for the Advancement of Baltic Studies — AABS) septintoji konferencija. Ji ir vėl sutraukė didelį būrį mokslininkų ir aplamai baltiškoms studijoms besidominčios tarptautinės auditorijos. Aprėpiant gana šakotas sritis, konferencijoje buvo skaityta gausybė paskaitų, diskutuotos įvairios problemos simpoziumuose ir šiaip pranešimuose. Visa tai detalčiai aprašyti ir pateikti mūsų skaitytojams laikraščiniuose puslapiuose tiesiog nebeįmanoma. Tačiau praieiti negirdomis taipgi negalima. Todėl užkalbinome iš konferencijos grįžusį dr. Tomą Remeikį, patikdami jam kelis klausimus. Iš jo atsakymų aiškėja konferencijos apimtis, jos pobūdis, prasmė ir kai kurios korektūros.

Susidomėjimas baltiškoms studijomis, atrodo, nemažėja. Kokios šio reiškinio priežastys?

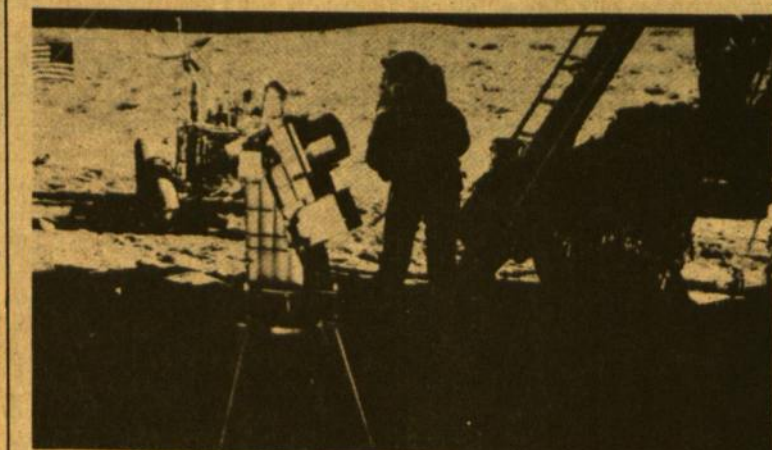
— Manau, kad šiandieną galima teigti, jog baltiškos studijos yra įsipilietinusios akademiniame pasaulyje tiek šiaurės Amerikoje, tiek ir Vakarų Europoje. Vis tiek reikia pasakyti, kad bent šiame kontinente dar visai neseniai taip nebuvo. Dėmesys ir pripažinimas baltiškųjų studijų, kaip svarbios ir prasmingos studijų sferos, atsirado pagrindinai dėl dvejų priežasčių. Pirmiausia nurodytinas tautinis — demokratinis judėjimas Sovietų Sąjungos tautų tarpe, prasidėjęs su maždaug 1970 m., ypač ryškus Lietuvoje. Amerikos akademikai ir politinis elitas staigiai pajuto, kad jų suvokta Sovietų Sąjunga kaip vienaalytė valstybė neatitinka tikrovės. Baltiškos studijos, kartu su kitų tautų studijomis, tad tapo svarbus reikalas realiai politinei analizei. Antra priežastis — nemažai skaičiaus specia-

listų, su bent daliniu interesu baltiškoms studijoms, akademinis subrendimas maždaug 1960-ųjų metų dešimtmetyje. Ši akademikų karta neturėjo kalbos tradicijų, ryšių ir kitokių užtvarų į akademinį pasaulį, kurias sutiko vyresnioji mūsų mokslininkų — humanitarų karta ir kuri savo darbais pagrindinai padaliko savo išeivijos ir savo tautos kontekste. Šiandieną problema yra — kaip toliau išlaikyti šią jau užsieninė baltiečių mokslo karta, besidominčią baltiškoja problematika, jungti pačius jauniausius mokslininkus. Sakau problema, nes daugumas šių specialistų yra baltistai tik dalinai, iš to duonos nevalga. Yra todėl svarbu, kad čia AABS vadovai išlaikytų akademinių lygį ir gyvastingumą, siekiant šias intelektualines pajėgas mobilizuoti mūsų tautų labui.

— **Kurios baltiškųjų studijų sritys pastarajame suvažiavime buvo labiausiai dėmesingos tiek paskaitininkų, tiek publikos prasmė?**

— Suvažiavimo programa, galėtume išsireikšti, tam tikras šu-pinys. Iš programos matyti, kad rengėjai siekė pabrėžti dvi ar tris temas. Pirmiausia, keletas sesijų buvo skirta etninio identiteto ir išsilaukymo klausimams. Nei vieno iš šių sesijų neteko dalyvauti, todėl negaliu ir nuomonės apie jų lygį ir pasisekimą pareikšti. Antroji tema, kuri buvo vystoma suvažiavime — tai, kaip kas vadina, „Kruvinos dešimtmečio“ studijos. Tai svarbi ir aktuali tema, kuri dar laukia išsamios darbo. Nors 1940 - 41 metų laikotarpis ypač jo diplomacija, yra plačiai išnagrinėta, vokiečių okupacija yra dar tik pradėta studijuoti. O pokarinis stalininis periodas yra daugiau pažįstamas tik iš rezistencijos stu-

(Nukelta į 2 psl.)

Apollo 16 astronautas mėnulyje, kapsulės šešėlyje. Prieš, beveik fotografijos centre matyti didelė, komplikuota ultravioletinių spindulių foto kamera, kuri buvo fotografuojama mėnulio padangė su visomis žvaigždėmis, įleškant vandenilio debesų ir kitų dujų erdvėje. Šiuo aparatu padaryta daugiau kaip 180 nuotraukų. Kamera užstoja kiek toliau stovintį mėnulio automobilį, o pačioj kairėj matyti JAV vėliava.

Grižkime dar į mėnulį

(Atkelia iš 1 pusl.)

gabena ir daugiau instrumentų buvo paliekama jo paviršiuje, kad mokslininkai žemėje ilgą laiką, astronautams seniai sugrįžus namo, galėtų sekti mėnulio seisminius reiškinius, saulės radiaciją jo paviršiuje ir kt. Paskutiniaisiais trim erdvėlaiviais astronautai nusigabėję specialiai tam tikslui sukonstruotus automobilius, kurių pagalba galėjo daug didesnius plotus apvažiuoti ir apžvelgti. Iš viso Apollo erdvėlaivį dėka dvylikos amerikiečių paliko savo pėdas mėnulio paviršiuje. Nėra ten vėjo, nėra vandens. Pėdos liko šviežios, lyg ką tik įmintos, dar daug šimtų ir tūkstančių metų. Jas šviežias ras ateities astronautai, kai vėl grįš mėnuliu.

Pradžioje minėjome, kad amerikiečių žygis buvęs nepaprastai sėkmingas. Sėkmingas, nes viskas, kas buvo užsimota, laiku pasiekta ir užduotys beveik laiku išpildytos. Bet tai nereiškia, kad neturėta aukų, nebūta nelaimių. Žygis net pareikalavo trijų astronautų gyvybių. Pratybų metu 1967 m. sausio 27 d. staiga erdvėlaivio viduje kilo smarkus gaisras. Per kelias minutes suauglėjo ne tik visis vidus įrengimas ir instrumentai, bet ir viduj būvę astronautai Virgil I. Grissom, Edward H. White ir Roger B. Chaffie. Šis skaudus įvykis užvilkinio Apollo programą 18 mėnesių, nes reikėjo išaiškinti nesitękto gaisro priežasties ir pašalinti trūkumus.

Kita nelaimė įvyko su Apollo 13-ju jau pakeliui į mėnulį. Sprog deguonies tankas ir nutraukė beveik visą erdvėlaivio elektros tiekimą. Žinoma, mėnuliu leisti jau nebebuvo įmanoma. Astronautai James A. Lovell, John L. Swigert ir Fred W. Haise, naudodami mėnulio leidimosi kapsulės elektros jėgą, sėkmingai sugadintą erdvėlaivį saugiai grąžinti žemei ir patys išsigelbėti.

Zmonių galvosenoje taip ir liko įsitikinimas, kad svarbiausias Apollo misijos tikslas buvęs pargabenti mėnulio akmenų. Žinoma, tai svarbus uždavinys ir gal labiausiai intriguojantis, bet jis nebuvo vienintelis. Astronautai turėjo atlikti mėnulyje tokius eksperimentus, kurių, žemėje esant, neįmanoma nė pradėti. Astronautų palikti instrumentai, atvežtos fotografijos daug mėnulio paslaptį atskleidė. Mėnulis artimiausias mums padangių kūnas, o apie jį mažiau žinojome, kaip apie tolimąsias, negreit dar pasiekiamas žvaigždes. Žvaigždės šviečia sau gražiai ir savo spinduliais išsiplep mums viską apie save. Tik reikia mokėti jų kalbą, suprasti spektro ženklus. O mėnulis pats neskleidžia jokios šviesos, jis atmuša saulės šviesą, tad ir spektras šia bejėgis. Jis nieko nepasako apie patį mėnulį. Mėnulis tylus, nešnekęs. Jei norit su manim susipažinti, patys atvažiuokit. Tad kas mėnulyje laimėta? Kas sužinota? Kokie to didžiojo žygio rezultatai?

Aplamai iš mėnulio pargabenta 382 kilogramai (arba 843 svarai) uolų ir jo žemių, kilometrui fotografijų filmų, daugybė magnetofono juostelių su seismometro rezultatais ir keliai kiti daiktai, kuriuos studijavo viso pasaulio mokslininkai. Iš to viso turto daugiau paaiškėjo mūsų malonaus kaime, nakties romantiško papuošalo tikrasis veidas.

Buvo manoma, kad mėnulio paviršius galės būti labai purus smėlis ir net visai iškoriųs. Buvo prisibijoma, kad nusileidus erdvėlaivis galės giliai įklimpti ir net visai smėlyje paskęsti. Bet buvo manoma, kad jo paviršius toks pat kietas, kaip ir žemės. Pirmasis nusileidimas patvirtino antrąją prielaidą. Paviršius pakankamai kietas ir pajėgus išlaikyti erdvėlaivio svorį. Galima jame laisvai vaikščioti, lakstyti ir net važinėti, kaip tai parodė mėnulio automobilai.

Paviršius padengtas smėlio sluoksniais, mažais, didesniais ir gana dideliais akmenimis, lyg aplink išbar-

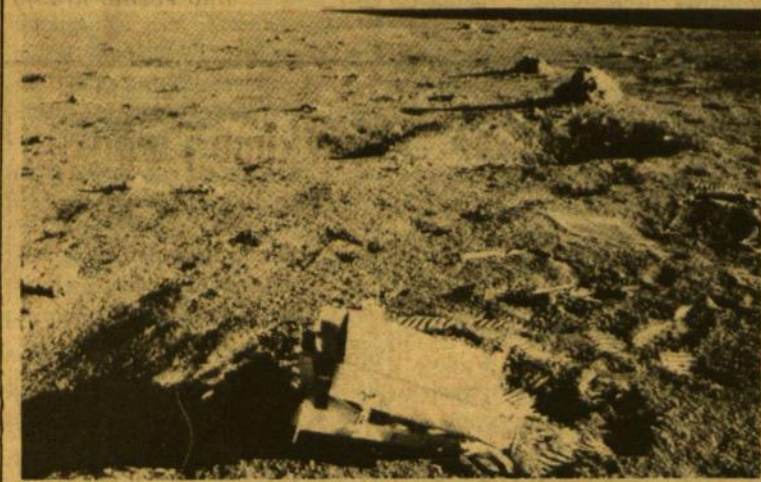
stytomis nuolaužomis. Mikroskopu ištyrus mėnulio žemės, pasirodė, kad jose įmaišyta mažyčių stiklo globulių - karoliukų. Garsios oranžinės žemės, kurias užtiko Apollo 17 astronautai, pasirodė esančios vien tik stiklo karoliukai, susiformavę meteoritinių smūgių metu. Kai kur smėlio kruopelės glazūruotos stiklu. Mėnulyje rastos visai nežinomos mineralas, kurio žemėje nėra. Tai armakolitas (armacolite). Jo pavadinimu pagerbta Apollo 11 įgula: Armstrong, Aldrin ir Collins. Iš jų pavardžių paimti pirmieji skiemenys ir sudarytas vardas naujai atrastam mineralui.

Titano, to lengvo bet kieto kaip plienas ir labai atsparaus metalo, kurio taip reikia šių laikų technologijai, mėnulio uolose rasta iki 10 proc. Tuo tarpu žemėje jo rūdžių esama tik 0.62 proc. Buvo manoma, kad radioaktyviojo urano, kuris reikalingas atominėi energijai gauti, mėnulyje galėtų būti net dešimt kartų daugiau, negu žemėje. Bet gauti duomenys parodė, kad urano mėnulyje galėtų būti tik pat, kiek ir žemėje, o gal tik dvigubai daugiau.

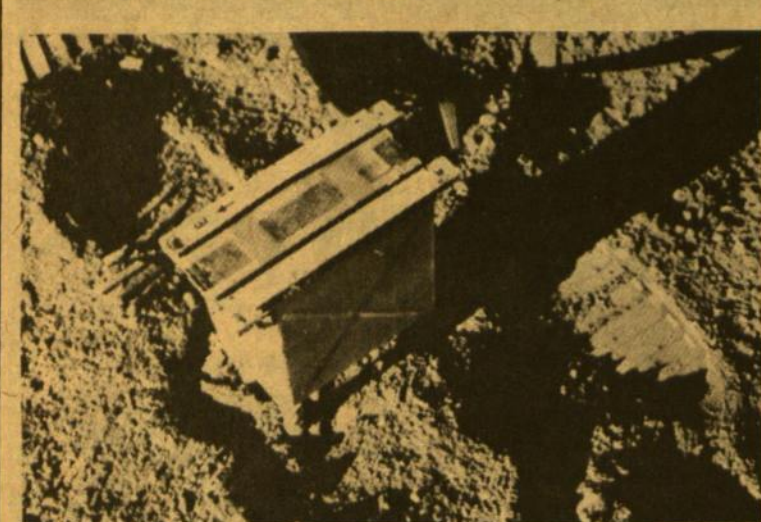
Sunku tikėti, kad tie 382 kg. uolų pilnai atskleidė mėnulio žemių cheminę sudėtį. Jie tik apytikriai nurodė, ko galime tikėtis pas savo palikimą. Žinoma, praplėtė mūsų akiratius mėnulyje, atskleidė nežinotų faktų, bet visų mėnulio paslaptį toli gražu neatidengė. Tam dar daug ekspedicijų reikės. Reikės ir ten gyvenančių mokslininkų kolonijų, iš kurių jie sistemingai galėtų visą mėnulio paviršių tirti. Bet tai ateities reikalas. Viena dabar aišku, kad mėnulyje niekad nebuvo ir nėra nė lašelio vandens. Nėra jokių vandens pėdsakų jo mineraluose. Tai parodo, kad mėnulyje niekad nebuvo ir negalėjo išsivystyti gyvybė.

Mėnulio uolos gerai pažįstamos žemės geologams. Žemumose daugiausia rasta bazalto, kuris yra ne kas kita, kaip atšalus lava. Aukštesnėse uolose daugiausia sudarytos iš vadinamojo anortozito (anorthosite), kuris irgi susiformuoja, šaltant išsirusiom medžiagom tik skirtingose sąlygose ir pačiam šalimo procesui daug ilgiau trunkant. Anortozitas rasti sutinkamas žemėje, nors Andirondack kalnai vien tik iš jo sudaryti. Taip pat mėnulyje nemažai yra brekfijos (breccia) — įvairių uolienų atlaizų, sucementuotų kokios nors rišamosios medžiagos į vieną gabalą.

Krateris charakteringiausias ir į-

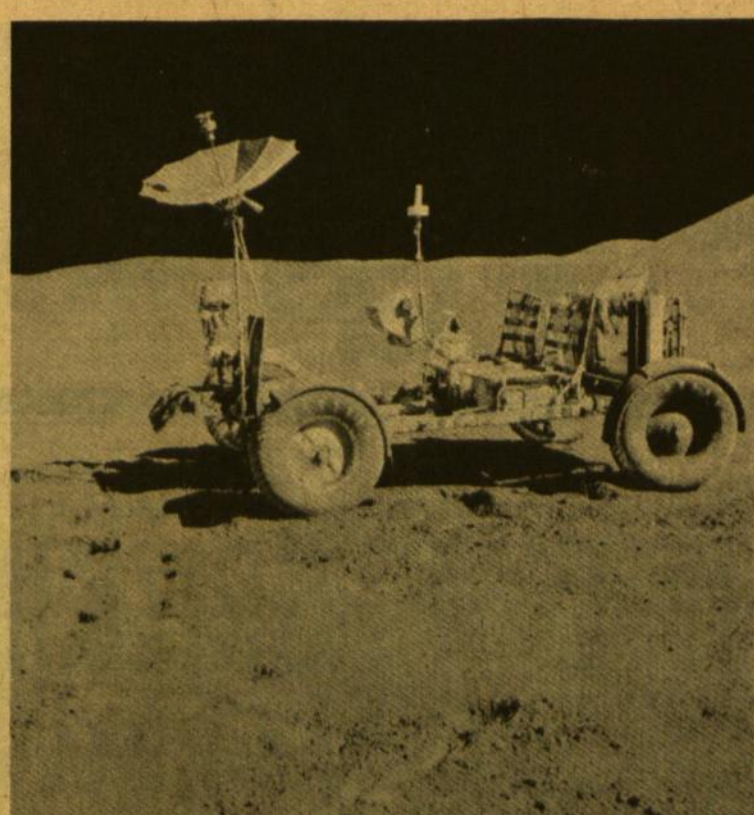
Apollo 14 įgula paliko mėnulyje aparatą, kuris matuoja saulės vėjo stiprumą, t. y. protonų ir elektronų antplūdį nuo saulės. Dešinėje aiškiai matyti astronautų pėda minkštam mėnulio smėly.

Vienas iš trijų mėnulyje paliktų lazerio spindulių reflektorių. Matyti gana daug astronautų pėdų. Toliau du mažai krateriai ir du dideli "punctai". Trijų reflektorių sistema įgalina mokslininkus nustatyti žemės ir mėnulio atstumą vienos pėdos tikslumu.

domiausias mėnulio paviršiaus objektas. Savo krateriais mėnulis garsus nuo Galileo laikų. Nenuostabu, kad žmogų kankina klausimas, iš kur mėnulyje atsirado krateriai? Kokia jų kilmė? Yra tik dvi priežastys krateriams atsirasti: meteoritų smūgiai arba vulkaninė veikla. Apollo duomenys parodė, kad 99 proc. teleskopais matomų kraterių yra meteoritų padariniai. Kiti vulkaninės kilmės. Tačiau ne vien mėnulis krateriais nusėtas. Pasirodė, kad ir Merkurijus ir Marsas besą gausiai krateriais apibarstyti. Jie visi pergyveno intensyvių meteoritų bombardavimus žiloje praeityje ir to bombardavimo žaizdas vis dar tebesinėjoja. Kodėl tad žemė neturi tokių kraterių? Kaip ji galėjo meteoritų atakos išvengti? Juk žemė sukinėjasi aplink saulę to paties mėnulio, Merkurijaus ir Marso kaimynystėje. Pasirodė, kad žemė irgi turi kraterių, kad irgi pergyveno tuos pačius meteoritų antpuolius, bet jos atmosfera pristabdė jų smūgius, o vandens ir oro erozija daug kraterių paslėpė ir net visai sunaikino. Vanduo ir atmosferinės jėgos keičia žemės veidą. Bet mėnulyje, Merkurijui ir Marse paviršių keičiančios jėgos labai menkos. Ten nėra kam to "facelifting" padaryti.

Mėnulio struktūrai nustatyti astronautai keturiose toli viena nuo kitos esančiose vietose išdėstė jautrius seismometrus. Jie galėjo pagauti mėnulio sluoksnių virpėjimus, sukeltus nedidelių meteoritų. Stambesnių meteoritų, nukritusių ant mėnulio pusės, sukelti virpėjimai kartais peridavė per visą mėnulį ir daug pasakavo apie jo gelmių struktūrą. O toji struktūra besanti tokia. Mėnulio centre yra metalinis branduolys. Seisminiai duomenys rodo, kad branduolys galės būti ištirpsęs arba plastinės konsistencijos. Ji supa storas silikatais turtingas apvalkalas. Toliau jau plona pluta, sudaryta iš lengvesnių medžiagų. Idomu, kad mėnulio pluta besanti nevienodo storio. Į žemę atsuktoje pusėje ji yra apie 65 kilometrų storio, o priešingoje pusėje dvigubai tiek. Čia paaiškėjo keistas reiškinys mėnulyje — jo asimetrija. Antros mėnulio pusės, kurios niekad nematome, fotografijos parodė, kad toji pusė visai kitokia, negu į žemę atkreiptoji. Ji ištisai nusėta krateriais ir visai nėra joje marių. Žemės gravitacija per ilgus amžius paveikė masės pasiskirstymą viršūniuose mėnulio sluoksniuose. Tačiau tos asimetrijos pėstebėta ne vien tik mėnulyje, bet ir žemėje, Marse, ir, manoma, Merkurijaus hemisferose esančios asimetrijos. Deja, tos asimetrijos priežastys nėra dar

Brangiausias pasaulio automobilis, kaštavęs net du milijonus dolerių. Bet joks milijonierius jo negalėtų įsigyti, nes jį Apollo 15 nugalbena mėnuliu ir ten paliko, kur jis, pavėžinęs astronautus, laukia savo lėtos mirties, lėto surimo. Toks pat likimas ir kitų dviejų amerikiečių mėnulio automobilių ir ir rusų Lunachodų.

žinomos. Mėnulio magnetinis laukas labai silpnas.

Dar vienas įdomus reiškinys aptiktas, sekant Lunar Orbiter erdvėlaivio skridimas aplink mėnulį. Vadinamieji mascons (mass - concentration). Tai paviršiaus sluoksnių ryštas išvada, grįškime atgal prie vietos, kur tankesnės uolos, didesnė masės koncentracija sukelia stipresnę gravitacinę trauką, negu normaliai. Pasirodė, kad tų mascons besą ir žemėje. Jų čia aptikta apie du tuzinai.

Iš mėnulio uolų, kurias astronautai atgabeno žemei, nustatyta mėnulio formavimosi ir geologinio vystymosi chronologija. Seniausios iš mėnulio atgabenų uolų esančios 4.42 milijonų metų amžiaus. Vėliausiai susiformavusios uolos esančios 3.1 bil. metų amžiaus. Mėnulio aukštųjų uolų susiformavusios prieš 3.9-4.4 bil. metų, o marių prieš 3.1-3.8 bil. metų. Aplamai uolų tyrimų duomenys rodo, kad mėnulis galutinai susiformavo yra prieš 4.6 milijonus metų. Bet dar 200 milijonų metų po to jo paviršius buvęs ištirpsęs. Tai galėjęs būti vidinio karščio rezultatas arba dėl intensyvaus meteoritų bombardavimo, kurį irgi galėjęs visą mėnulio paviršių ištirpdyti. Vėliau mėnulis atšalo.

Bet bombardavimai staiga nesustojo. Paviršiui auštant, meteoritai nesiliovė jį daužyti, tik jau nebe taip intensyviai, ne su tokiu įkarščiu, kad paviršius tirptų. O jis jau buvo gana atšalus. Meteoritai bepaliko jame tik savo pėdsakus — kraterius. Ir daugumas kraterių, kuriuos matome šiandien, meteoritų buvo išrausti prieš 3.9 - 4.2 bil. metų. Prieš 3.8 bil. metų mėnulio vidus nuo radioaktyviųjų elementų radiacijos taip įkaito, kad prasidėjo mėnulyje vulkaninė akcija. Ugnikalniai visuose horizontuose spausdė dūmus ir ugnį aukštyn ir gausiai liejo karštą lavą į žemumą, kurias išmušė ankstyvesnieji meteoritų antpuoliai. Tokiu būdu buvo suformuotos mėnulio marios.

Prieš maždaug 3.1 bil. metų pasibaigus vulkanų era, ir nuo to laiko mėnulis geologiškai nurimo. Tik jame daugiau nebevyksta. Amžina tyla ir ramybė. Sakytumėm, gilus geologinis miegas. Viena vienintelė erozija, kuri dabar mėnulyje reiškiasi, yra mikrometeoritų bombardavimas. Ir tas bombardavimas toks lilitutiškas, toks mikroskopiškas, kad įeigu paskirstytume jį vienuodai po visą mėnulį, tai per milijoną metų vos vieną paviršiaus milimetrą jis teišgraužytų. Bet ir to menko bombardavimo užteko, kad nuo paskutiniųjų lavos tekėjimų iki šių laikų, t. y. per 3 milijonus metų, užteko tų vos pastebimų erdvės dulkių išplakti, apgraužti net kelis viršutinius paviršiaus metrus. Nežiūrint to, laikoma, kad mėnulio geologinė veikla pasibaigė prieš 3.1 bil. metų, bet žemė ir toliau liko geologiškai aktyvi ir dar tebėra veikli. (Žiūrėkite, kokį

didingumą parodė St. Helens ugnikalnis Washingtono steite). O iki to laiko, kada mėnulis nurimo, jo ir žemės istorija buvusi visai ta pati.

Siek tiek pasižvalge po žygį į mėnulį rezultatus, mokslininkų padarytas išvadas, grįškime atgal prie vietos, kur tankesnės uolos, didesnė masės koncentracija sukelia stipresnę gravitacinę trauką, negu normaliai. Pasirodė, kad tų mascons besą ir žemėje. Jų čia aptikta apie du tuzinai.

Kodėl? Kodėl išibėgę užmojis taip staiga sustojo? Lyg pagal kas į ratus būtų įkles. Tokiam reikalui, matote, kaip ir karui, reikia trijų dalykų: pinigų, pinigų, ir pinigų. O iš kur jų gausi, jei NASA biudžetas buvo smarkiai apkarpytas. Koks tikslas į kažkokį mėnulį beskraidyti ir pinigų laidyti, jei jau žinome, kad jis "iš sūrio padarytas". Be to, rusai erdvėje, ant menčių parbūkšti, ir jau nebėra jokio išūkio iš jų pusės. Nesuprantamas taip pat nenoras įjungti mokslininkus į Apollo astronautų tarpą. Tik didelė pastangom pavyko iškovoti, kad vienas mokslininkas būtų priimtas į Apollo 17-jo įgulą. Šiuo metu JAV neturi konkrečių planų paleisti į mėnulį erdvėlaivį su įgula ar be. Nors diskutuojamas projektas pasiųsti erdvėlaivį į mėnulio poliarinę orbitą jo žemėlapiams daryti.

Rusai taip lengvai nesisidavė. Visom jėgom kovoję dėl mėnulio. Jų mėnulio programa pradžioje buvo vadinama Lunik. Vėliau perkrikštyta Luna vardu. Luna 1-sis paleistas mėnuliu 1959 m. sausio 2 d. Tad žymiai anksčiau, net septyneriais metais, už amerikiečių Apollo 1-ji, kurs visai net nebandė mėnulį skristi. Ir toji Luna 1 prašovė mėnulį net 6000 kilometrų (3728 mylių). Tačiau prašovimo rekordus žiauriai sumušė Luna 6., paleista 1965 m. birželio 8 d. Ji prasklendė mėnulį 160,000 kilometrų (100,000 mylių) atstume nuo jo. O jos abi, ir Luna 4 ir 6 turėjo švelniai gražiai ant mėnulio paviršiaus nusileisti ir nusteibinti pasaulį.

Luna 2, paleista 1959 m. rugsėjo 12 d., tapo pirmuoju erdvėlaiviu, visą ją smogusiu į mėnulio pavir-

Kertinė paraštė

(Atkelia iš 1 pusl.)

dijų. Todėl, man atrodo, sveikintinas AABS, kad pradėjo kelti šio laikotarpio problemų svarstymą. Žinoma, ypač vokiečių okupacija kelia opų klausimų, pvz., žydų naikinimas ir baltų vaidmuo holokoste. Ir šiame suvažiavime, kaip ir ankstesniame (Toronte) neapsieita be emocijų reakcijų. Tai rodo dar nepaprastą mūsų publikos jautrumą tų įvykių atveju. Ir tai galbūt paaiškina, kodėl mes pvz. dar iki šiol nepajėgėm vokiečių okupacijos ir jos padarinių objektyviai pastudijuoti. Galia tik, kad AABS vadovai iki šiol patys neįstengė šių svarstybių iškelti į prideramą akademinį lygį ir objektyvumą. Ir šiame suvažiavime tos kelios temos, kurios galėjo tikrai daug duoti, buvo pateiktos tik kaip greitaisiomis surašytos santaraukos ir tezės.

Galbūt trečia tema, kuri turėjo vainikuoti suvažiavimą paskutinėje plenumo sesijoje, buvo bandymas pažvelgti, kaip globalinės problemos — ginklavimas, energijos trūkumas, aplinkos tarša, žmogaus teisių pažeidimai — atspindi Pabaltijį. Reikia pasakyti, kad tai tikslus problemos pastatymas — Pabaltijį, kaip globalinių rūpesčių dalis. Galia tik, kad dėl riboto laiko nei vienas iš keturių pranešėjų negalėjo savo klausimo visapusiškai išnagrinėti. Kiekvienai iš šių problemų skirta atskira sesija.

Kuriose srityse labiausiai pasitūmėta akademiniuose sluoksniuose pasaulinėje plote — je ir kur reikėtų pasitempti ir keltus paskatinti?

Negaliu ir šį klausimą atsakyti praėjusio suvažiavimo duomenimis, nes nebuvo įmanoma dalyvauti labai dideliame skaičiuje sesijų. Žiūrint į programą, buvo jų apie 50. Sunku tiksliai atsakyti, nepanagrinėjus empiriškai studijų rezultatų — pasirodžiusių straipsnių ir knygu. Todėl galiu pateikti, kaip amerikiečiai sako, "gut reaction". Man atrodo, kad bent specialistų skaičiumi ir potencialu geriausiai stovį literatūros mokslas ir kritika.

Be grynai baltiško žurnalų — Journal of Baltic studies ir Lituanus — yra atviras mums ir World Literature Today dėka jo redaktoriaus Ivar Ivask, kuris ką tik baigė AABS prezidento kadencines pareigas. Toliau sektų istorija, ypač modernūs jos periodas. Nežiūrint didelio susidomėjimo ir aktualumo, politiniai mokslai gerokai atsilieka dalinau dėl daug mažesnio specialistų skaičiaus. Tą patį būtų galima pasakyti ir apie baltų kalbotyrą, kurios kultūravimui didžiausia problema yra specialistų trūkumas. Daugiausia galbūt apleista yra menotyra.

Baltiškojų studijų konferencijos jau nestokoja dalyvių ir paskatintų visi nelygi. Ką galvotumėte apie atitinkamų sričių mokslininkų dalyvavimą iš okupuotų baltų tėvynių?

Mokslininkas visapusiškai to žodio prasme yra žmogus, kuris

jieško tiesos ir kurio žvilgsnis nėra a priori nustatytas politinių ar ideologinių reikalavimų, turi būti priimtas į visus mokslininkų darbus, nežiūrint iš kur jis būtų atvykęs. Aš bent asmeniškai manau, kad mokslininkai iš okupuotų tėvynių turėtų būti traktuojami kaip visi, kol jie, žinoma, yra mokslininkai, o ne propagandistai. Jau praeityje jie būvo mielai priimti į mūsų tarpą pvz. Skandinavijoje ir net mūsų Mokslo ir kūrybos simpoziume. Jei neklystu, AABS yra oficialiai kvietusi tenyčių Mokslo akademijū narius konferencijoj dalyvauti. Tokiam tikrai moksliniam bendradarbiavimui tačiau užtvaros yra ne čia, bet ten. Šis klausimas dar tam tikra prasme rodo ir mūsų visuomenių baimę su žmoniėmis iš okupuotų kraštų bendrauti profesinėje srityje. Ko gi mums bijoti? Jei mokslininkas iš okupuotos tėvynės bandys atlikti propagandininko vaidmenį, jis tik save ir visą Sovietų mokslą kompromituos. O jei jis pasireikš kaip tikras mokslininkas, mes tik galime laimėti.

Kas labiausiai teigiamo ir neigiamo krito Jūsų akn šių metų konferencijoje?

Pats faktas, kad tai jau septintoji konferencija, rodo šios draugijos gyvastingumą ir produktyvumą. Tokie konferencijos ne tik skatina studijas ruošti, bet taip pat sudaro progą mokslininkų asmeniniam kontaktui, kuris yra svarbus tiek asmeniškai, tiek mokslinė prasme. Galbūt svarbiausia, kad tokios konferencijos įstato kiekvienos tautos kultūrą bei civilizaciją į palyginamuosius rėmus ir tuo įgalina kiekvieną iš mūsų tiksliau suvokti savos kultūros esmę. Tai inaišas, kurio negali duoti mūsų vienu atskiros konferencijos, kaip Lituanistikos instituto, Katolių mokslo akademijos ar Mokslo ir kūrybos simpoziumas.

Kaip ir kiekvienas įvykis, ši konferencija turėjo ir, mano nuomone, trūkumų, kurie gali būti patalpos. Pirmiausia, trūko akademinės disciplinos. Per daug paskaitų buvo pateikta iš užrašų ir pastabų, per daug buvo improvizacijos. Tendencija daryti vadinaamas "Workshops" ar kolektyvines diskusijas nesveikintina, nes paprastai tokiuose susėjimuose plaukiojama paviršiumi. Trūksta taip pat ir paskaitų rinkimo. Žinoma, čia paini problema. Iš vienos pusės norima skatinti specialistus baltistikos studijom domėtis, iš kitos pusės norima išlaikyti aukštą akademinį lygį. Šiuos interesus lengva sutaikyti, bet šio kio tokių pastangos turėtų būti rodos. Taip pat būtų norėtusi daugiau palyginamųjų sesijų, ne atskirų temų nagrinėjimo, bet kokios nors vienos temos žvilgsnio trijos kultūroje. Šią problemą manau, galėtų spręsti sesijų vadovai, samoningai organizuodami sesijos pranešimus. Galų gale paskutinis komentaras — tai palyginus mažas lietuvių dalyvavimas, kuris trukdo minėta palyginamąjį priėjimą prie problemų išvystymo.

Čy, bet rusai ir vėl jautėsi pirmieji. Toliau orbiton aplink mėnulį buvo paleisti Luna 10, 11, 12, 14, 19 ir 22. Pirmajai švelniai ant jo paviršiaus nusileisti pavyko Lunai 9, paleista 1966 m. sausio 31 d. Ji tris dienas stūmė fotografijas rusams. Antrąkart musams pavyko, kai tų pačių metų gruodžio 24 d. ant mėnulio nusileido Luna 13. Ji taip pat stūmė fotografijas ir tyrė mėnulio žemes.

Kai Apollo programa įsisiūbavo ir rusai pasijuto pralenkti ir nugalėti, išvystė tie stiprią propagandą, sie-

(Nukelta į 3 pusl.)

Kristaus kančių vaidinimai šią vasarą

Šių metų gegužės 18 d. prasi-
dėjo Kristaus kančių vaidinimai
Oberammergau kaime (Vokietij-
jos Bavarijoje), kaip jo gyvento-
jų įžadai dėl maro epidemijos,
išlikusios kaimą 1634 metais.
Taigi jau visai nebetoli 1984-ji,
kai sukaks 350 metų nuo įžadų
pradžios, nuo kada Pasijos vai-
dinimai kartojami kas dešimtį
metų. Šimet jie truks keturis va-
saros mėnesius, bus atliekami be-
veik kasdien (iki rugsėjo 28 d.),
iš viso daugiau šimto spektak-
lių.

Vaidinimų apimtis

Kadangi Kristaus kančių vai-
dinimai yra senojo Oberammergau
kaimo kolektyviniai įžadai, tai už
juos yra atsakingi ne tik parapi-
jos klebonas ir kaimo - valsčiaus
taryba, bet ir visi gyventojai. Iš
jų ir parenkami visi reikalingi ir
tinkami vaidinimo atlikėjai. Šie-
met iš 4.827 gyventojų, vaidini-
muose dalyvaus 1.800 asmenų,
neišskiriant net vaikų, kurie mi-
nių scenose dalyvauja kaip sta-
tistai tarp suaugusių statistų.

Tie Kristaus kančių vaidini-
mai pareikalauja daug aktyvių
dalyvių ir todėl, kad grynai vai-
dybinės scenos pagal Evangelijas
būna sujungtos choro giesmių,
kuriose apmąstoma Kristaus kan-
čia arba orkestro muzikinių įtar-
pų. Šiems kolektyvams reikia
arba įvairių instrumentais gro-
jančių muzikantų, arba geros
klauso ir gerų balsų giedorių.
Šiems atlikėjams jau neužtenka
eilinių repetitijų, bet jau reikia ir
atitinkamo mokslo. Žinoma, visa
milžiniško spektaklio sunkeny-
bė gula ant vaidinimų režisie-
riaus pečių ir antroje vietoje ant
Evangelijos asmenų — Jėzaus,
Marijos, apaštalo, vyriausio la-
relio kunigo, Piloto, Erodo ir kitų
atlikėjų. Norėdami sau tinkamas
vaidinimo roles laimėti, kai ku-
rie tam ruošiasi keletą metų,
nevenkami kartais asmeninės au-
kos. Šiometinio režisieriaus pima-
sis padėjėjas.

Nuomonių skirtumai dėl teksto

Šiometiniai Oberammergau
vaidinimai įvyks pagal tradicinį
kū. Aloyzo Daisingerio tekstą,
dėl kurio prieš 3—4 metus buvo
nemažai diskusijų ir kitokio
triuškimo. Tarp priekaištų jam
svarbiausias buvo neva antisemi-
tizmas, nes kaltė dėl Kristaus
nužudymo vaidinime primetama
visai žydų tautai. Buvo girdėti
balsų, tariančių, jog žydai agituo-
siai, kad tikintieji nebevyktų į
Oberammergau vaidinimus. Bu-
vo priekaištaujama ir dėl muzi-
kinių papildų, esą muzika pase-
nusi, per saldi, sukurta mokyto-
jos (Roko Dedlerio 1815 m.), o
ne kokio žymaus kompozito-
riaus. Buvo siūloma A. Dai-
singerio vaidinimą pakeisti baro-
kinio sukūrimo Rosnerio Pasija.
Nepatenkintiems tradiciniu tek-
stu nuraminti ir atsakingiesiems
Oberammergau piliečiams su-
pažindinti su Rosnerio misterija
1977 metais per ilgas repeticijas
buvo paruoštas bandomasis vai-
dinimas pagal Rosnerio tekstą ir
suvaidintas keturis kartus, kad
visi kaimo - miestelio gyventojai
ir pakviesti įvairūs svečiai - kri-
tikai susidarytų savo nuomones
apie siūlomą Pasiją.

Po šio bandomojo Rosnerio Pa-
sijos vaidinimo savivaldybės rin-
kinimuose 1978 m. į Oberammer-
gau tarybą buvo susidarę du blo-
kai: kandidatus, kurių vieni, jei
bus išrinkti, žadėjo palaikyti Dai-
singerio Pasiją įžadinim 1980
m. vaidinimui, o kiti siūloma
Rosnerio tekstą. Per balsavimus

Scena iš Oberammergau Kristaus kančių vaidinimų Vak. Vokietijoje.

Oberammergau tarybos daugu-
mą laimėjo tradicinio, Daisinge-
rio Pasijos šalininkai, atstovauja
miestelio gyventojų didžiūnai.
Todėl miestelio taryba nutarė
šiais 1980 m. vaidinti senąjį tek-
stą, įnešus į jį kai kurių pataisų,
siūlytų per diskusijas.

Pakeitimai ir pagerinimai

Šiometinio Kristaus kančių
vaidinimo režisierius, skaptuoto-
jas H. Maier buvo taip pat tra-
dicinio teksto šalininkas. Jam at-
rodė, kad Oberammergau Pasij-
os vaidinimas nėra eilinis, pu-
siaus pramoginis spektaklis, lyg
koks nors show, bet krikščionims
išganytojo kančią skelbiantis iš-
pažinimas kaip įžadas. Taip pat
ir Evangelijų skelbiami faktai —
pakankamai dramatiška medžiaga
vaidinimui. Jame įpinta muzika
su giesmėmis taip pat tinkama.
Šitaip manė ir režisieriaus suda-
rinimo komitetas.

Šventas Kazimieras Pietų Amerikoje

Vartau Vytauto Antano Damb-
ravos (JAV ambasados patarėjo
Salvadore) parašytą pirmą ispa-
nių kalba knygą apie mūsų šven-
tąjį Kazimierą. Tai nedidelė, bet
labai turininga knyga, nes joje
randame visa, kas iki šiol buvo
mūsų ir svetimų istorikų
apie šv. Kazimierą rašyta. Ją
trumpu žodžiu palydi Apaštališ-
kasis nuncijus San Salvadore, o
taip pat kun. A. Perkumas, Ve-
necuelos lietuvų kapelionas, ku-
ris šia proga pažymi, kad 1972
m. Karake, prie Kristaus bažny-
čios fasado buvo prikaltas šv. Ka-
zimiero garbei paminklinė len-
ta su tokiu įrašu: „Lietuviai mal-
dauja šv. Kazimierą melstis už
Venecuelą ir už lietuvių tautą“.
Kartu su ja buvo įmūryta dėžū-
tė su šventojo relikvijomis ir tru-
pučiu Lietuvos žemių, simbolizuo-
jančių tautos skausmą ir viltį:
skausmą dėl jos religinio ir tauti-
nio persekiojimo ir tautinio bei
religinio prisikėlimo viltį. Knygo-
je gausu mūsų ir italo Carlo Dol-
ci šventojo paveikslų, tik gaila,
kad jie, o taip pat ir kitos iliust-
racijos ne visai tinkamai spaus-
tuvės atliktos.

Lietuvis skaitytojas V. Damb-
ravos knygoje nerast nieko, kas
jam nebūtų žinoma apie šv. Ka-
zimierą iš mūsų istorikų ir bio-
grafų jau anksčiau paskelbtų dar-
bų. Tačiau jam, o pirmiausia ir
dažiam knygos autoriui, kyla kla-
simas kaip šv. Kazimieras pateko
į tolimos Venecuelos mažą miest-
telį, kuris prieš du šimtus metų
(1783) buvo pavadintas jo var-
du (San Casimiro de Guiripa).
Norėdamas rasti tikrą atsakymą,
autorius nuyko į tą miestelį.
Čia trumpai papasakosiu, ką jis
ten patyrė.

San Casimiro miestelis turi
7.000 gyventojų. Jis stovi 500

ryta speciali komisija, kurį vis
dėlto atsižvelgė į kritikų priekaiš-
tus. Su jos pritarimu H. Maier į
Daisingerio tekstą įvedė kai ku-
rių pataisų, pirmiausia jį sutrum-
pindamas bent valanda.

Todėl šios vasaros Pasijos vai-
dinimai truks tik penkias su
puse valandų, neskaitant per-
traukos pietums. Šiomet bus su-
švelninta ir žydų neapykanta Jė-
zui ir jo mįsčiai. Todėl Piloto
teisme nebe visa minia žvėriškai
šauks prieš Jėzų: „Nukryžiuok
jį!“. Šioje pačioje scenoje iš 600
izraelitų bent dvidešimt šauks:
„Paleisk jį! Jis nekaltas!“

Šiometinis Pasijos vaidinimo
režisierius H. Maier yra padaręs
sceninį pakeitimą. Pirmiausia
visų vaidintojų aprangą visai
atnaujina ir supaprastina,
turbūt pašalinant ankstybesnių
vaidinimų margumą drabužiuose.
Antra, susitaręs su miestelio ta-
rinimo komitetu.

ryba, jis žymiai pagerino scenos
apšvietimą, įvesdindamas galin-
gus elektros prožektorius ir stik-
lo stogu uždengdamas sceną. Jos
perspektyva pasiliks atvira į natū-
ralų gamtovaizdį su kalneliais,
bet bus galima vaidinti ir lietin-
gomis dienomis. Kai dangus bus
apsinulaukęs, bus galima įjungti
scenos prožektorius. Ypač jie bus
reikalingi vidaus scenoms (saky-
sim Paskutinei vakarienei), ku-
rios seniau būdavo vaidinamos
prie tos pačios dienos šviesos.

Skačiuojama, kad į šios vasar-
os Oberammergau vaidinimus
suplauks apie pusantro milijono
žmonių, nes jau dabar mažai be-
likę neužsakytų įėjimo bilietai.
Kas šiemet į juos nebeatėks, ne-
turėtų nusiminti, nes už ketverių
metų gali įvykti šimtis milijonų vai-
dinimui, prisimenant 350 metų
nuo pirmųjų 1634 metų įžadų vai-
dinti Kristaus kančią kas dešimtį
metai.
J. Gr.

P. GAUCYS

aukštumoje, supamas žalių kal-
nų ir džiaugiasi beveik amžino
pavasario klimatu. Apylinkės gy-
ventojai augina kavą, vaisius ir
daržoves. Šv. Kazimiero bažny-
čia esanti imponuojanti, didelė ir
graži. Iš lauko ir viduje balta.
Didysis altorius balto marmuro
su šv. Kazimiero paveikslu. Į pa-
tididžiausia visose plačioje apy-

Šv. Kazimiero statula San Casimiro de Guiripa bažnyčios didžiamajame altoriuje.

Šv. Kazimiero bažnyčia jo vardo vietovėje — San Casimiro de Guiripa — Venecueloje, Pietų Amerikoje.

Iš Lietuvos pagrindžio poezijos

MYKOLAS ŠILAITIS

ant nušalusio jurginu
žvilgsno šerkšno cherubina.

SUGRĮŽIMAS

prie motulės šiltos
prisiglaudžia vaikai,
ir nuo laimės šitos
apšerkšnija plaukai,

už langų dar viena,
palydėta vargais,
iškeliavo diena,
niekados nepareis,

ši pasaulio diena
su džiaugsmu ir skausmu
Dievo Tėvo lange
lauks ateinant visų.

išsitiesus alsuoja
rūškana lyguma,
spindi žemiškas rojus,
obelis ir mama,

iš pavasario žiedo
nekalto žypsena
liko atminčiai dienos
prieš aušrinius sapnus,

pušų gryčioje gimę
droviais pievų vaikai,
nešam ilgesio žymę
betonuotais takais.

tylios piemenio dienos,
gyvulių laukuos,
rugių apjūtės raizienos
bado kojas sapnuos.

negailekit manęs,
nors ir vargiai atrodau,
nevaisinkit nei vynu, nei vaisiais,
leiskit man pasakyt vieną žodį:
— Tėve, Tėve, aš vienišas baisiai...

Negailekit manęs,
aš nevertas pagailos —
paklydimas kaip sapnas buvo,
pajutau, kad ne duonos ištroškau,
pajutau, kad gerumo.

TRYS DEDIKACIJOS

seserims iš dzūkioško kaimo

šitoks liūdnas ūkanotas
drėgnas vienkiemio ruduo,
šviečiant alkanam mėnuliui,
miega šuliny vanduo,
senos knygos ir žurnalai,
atminimų madrigalai,
laiko dulkėmis nukloti,
nuskaidrėja vakarė,
prie Madonos skausmas veido
nuoskaudas visiems atleidom —
vienkiemiuose viešpatauja
Išganytojo duasia,

rinę bažnyčią, kuri buvo baigta
statyti 1828 m. Po kelių metų
iškilo vidurinis skliautas ir emė
slinkti stogas. Niekas negelbėjo
pastangos pataisyti. 1875 m. šv.
Kazimiero dieną nutarta pastaty-
ti naują bažnyčią. Architektas F.
Manzo padarė planus ir pagal jo
projektą pastatyta dabartinė gra-
žioji bažnyčia.

Autoriui vis knietėjo patirti, ko-
dėl šv. Kazimiero vardu buvo pa-
vadintas miestelis ir Bažnyčia.
Tikrų žinių negalėjo gauti. Yra
kelios legendos ir spėjimai. Vie-
na jų tvirtina, kad vienuolis, ke-
liaudamas per kalnus, sustojo pa-
ilsėti lūšnoje. Savo nustebimui,
jis rado šv. Kazimiero paveikslė-
lį. Tas radinys jį paskatino šven-
tojo vardu pavadinti visą apylin-
kę.

Labiau atitinka tikrovę spėji-
mas, kad parapijos steigėjas vysk.
Marti buvo gerai susipažinęs su
šventojo gyvenimu, nes jau XVII
šimt. šv. Kazimieras buvo įtrauk-
tas į visuotinę Katalikų Bažny-
čios liturgiją, o brevijoriuje bu-
vo šventojo maldų tekstai, ku-
riais, spėjama, vysk. Marti žavė-
josi.

San Casimiro miestelis liudija
apie to li nukeliavusį mūsų
šventojo garą, jo dorybes, o taip
pat ir anų laikų Lietuvą.

Henrikui Radauskui atminti

atminkit poetą —
kai vasaros vėjai
fontanų vaivorykštėm žais,

atminkit poetą —
kai lietūs kris skausmo lašais
į parkus, kelius, į balkonius,
į delnus vaikams vašingtono,

atminkit poetą —
kai vėtro raudos virš čikagos,
oranžui saulėlydžio degant,
virš juodo akmens silueto,

atminkit poetą —

draugams

fregatų šešėliais
per miegančią žolę
palaukėm atplaukia
žiojų barkarolė;

užmikit, užmerkit
akių kasdienybę,
jau Dievo pasaulis
daiktuose sužibo,

ištirpo lediniai
sielių okeanai,
nusilenkė budeliai
dangui ir žemei.

bedugnėse ginklai
ir nuodėmės ten,
į atomus skyla
šūrupas Moditen*)

ir siaubas, ir kraujas,
kalėjimų vėsa —
tėra tik mirazas,
tik tiktai netiesa

*) moditen — B. preparatas, naudojamas baudžiamojoje psi-
chiatrijoje.

ŠV. PRANČISKŲ ASYŽIETŲ PAMININT

skausmu į paukščio širdį smigo
aštri bekravė geležis,
laiba rugiagėlė palinko —
dangaus užtarymo prašys,
melsvu kaip rojus žiedo grožiu
uždengs numirėlių akis
— ji pervėrė ne blogio ietis, —
per Dievo teismą pasakys,
— paukštelį prikėlė prie kryžiaus
kaip Dievo Sūnų ant kalvos,
spindėjo saulėmis Asyžius
nuo švento kraujo šilumos.

(„Pastogė“, Nr. 1)

Grįžkime į mėnulį

(Atkelta iš 2 pal.)

kiančią sumenkinti amerikiečių lai-
mėjimus. Skelbė jie, kad amerikie-
čiai visai be reikalo siunčią žmones
į mėnulį ir rizikuoja žmonių gyvy-
bėmis. Esą, vietoj žmonių galima
pasijusti tik instrumentus, kurie tą
patį pasiekty ir sugebėty parga-
benti mėnulio žemių bei akmenų.
Ir kai JAV užbaigė Apollo-17 ju sa-
vo žygi mėnulin, rusai dar toliau
tęsė savo pastangas. Norėdami pa-
tvirtinti savo propagandos teisingu-
mą, jie paleido Luna 16, kuri 1970
m. rugsėjo 20 d. nusileido ant mė-
nulio paviršiaus, į Mare Fecundita-
tis, ir už keturių dienų grįžo, par-
sinešdama namo vos 100 gramų
(0,2 svaro) mėnulio žemių. Luna
17 ty pačių metų lapkričio 17 d.
nugabeno mėnulį vadinamąjį Lu-
nachod 1-ji, automatinį vežimą,
kurs beveik 11 mėnesių slan-
kiojo mėnulio paviršiumi ir tenva-
žiavo vos 10,5 kilometrų. Luna 20
nusileido netoli nuo Mare Fecundi-
tatis 1972 m. vasario 21 d. ir grįžo
su mažu mėnulio žemių pavyzdžių
kiekiu. Po to Luna 21 nugabeno mė-
nulin, į Mare Serenitatis, naują pa-
tobulintą Lunachod 2. Jis buvo dvi-
gubai greitesnis už pirmąjį ir nuo
nusileidimo dienos 1973 m. sausio

15 d. per nepilnus penkis mėnesius
sugebėjo nuvažiuoti 37 kilometrus
kelio Le Monnier kraterio viduje.
Luna 23 nusileido 1974 m. lapkri-
čio 6 d. Bandė gręžti mėnulio pavir-
šių, bet grąžtai sugedo ir jokių pa-
vyzdžių pargabenti negalėjo. Luna
24 1976 m. gegužės mėn. įleido savo
grąžtą mėnulio žemėn iki pusės me-
tro gylio ir pargabeno ploną ilgą ci-
linderį žemių pavyzdžių.

1964 - 70 metų laikotarpį rusai
leido erdvėn ir Zond erdvėlaivius.
Zond 1 buvo paleistas į Venerą, o
Zond 2 į Marsą. Ryšiui nutrūkus,
misijos nepasisekė. Abu Zondai pa-
klydo tamsiam erdvės miške. Liku-
siejį Zondai orientuoti mėnulio link.
Nel vienas jų netipė ant pavir-
šiaus, tik pasisukinėjo aplink, foto-
grafavo mėnulį iš priekio ir iš užpa-
kalio. Iš viso paleisti aštuoni Zond
erdvėlaiviai.

Kaip matome, rusų pastangos ma-
žai teatinės vaisių, nors jie anks-
čiau pradėjo ir ilgiau tęsė. Mano-
ma, kad rusai nėra atsisakę užmojo pa-
siekti mėnulį. Gal vieną dieną ir jie
išlaipina savo kosmonautus ties ku-
riuo nors krateriu. Bet anksčiau mi-
nėtąją propagandą rusai įrodė, kad
jokie instrumentai žmogaus nepa-
vadojo ir nepavado. Taip pat į-
rodė, kad jie 60-ųjų metų dešimt-
mety nebuvo pajėgūs žmogų nuga-
benti mėnulį ir jį saugiai sugrą-
žinti žemėn.

Jonas Jurašas Broadwayjuje

"The New York Times" birželio 11 d. laidoje, teatro naujų puslapyje, išdėjo Richard F. Shepard straipsnį apie ateinančio rudenio Amerikos teatrų Mekos — New York Broadwayjaus premjeras. Pačiu pirmuoju ir ilgiausiu žvilgsniu yra aptariamas Jono Jurašo angažavimas Broadwayjaus scenai. Rašto pradžioje primenamas jo pasitraukimas iš Lietuvos ir jo "Savižudžio" spektaklis š. m. vasario mėnesį Trinity Square Repertory teatre, Providence, R. I. Kaip žinome, šis Jurašo pastatymas sukėlė didelį teatrinio pasaulio dėmesį, buvo pagaminta net televizinis pokalbis su režisierium ir pastatymo ištraukomis. Teatrinis pokalbis paskui buvo rodomas kultūri-

nės televizijos programose visos Amerikos pločiu.

Dabar tos pačios, kone makabriškos N. Erdmano komedijos "Savižudis" pastatymui Broadwayjuje "producing company" Aurora Stage Wing ir angažavo visų ryškiai pastebėtą Joną Jurašą. Kaip teatrinį klotį į šį faktą yra išskirtinai žiūrėję, liudija jau tai, kad brodvėjiniams ir jurašiniams "Savižudžio" spektakliui, jo pagrindinei rolei yra pakviestas žymusis britų aktorius Derek Jacoby, mums gerai pažįstamas iš filmo "I, Claudius", kur jis atliko taipgi pagrindinę rolę.

Šis Jono Jurašo pastatymas Broadwayjaus scenoje pasirodys šių metų spalio mėn.

Nauji leidiniai

● **ATEITIS**, 1980 m. balandžio — gegužės mėn., Nr. 4—5. Ateitinių Federacijos leidžiamas katalikiškos — lietuviškos orientacijos mėnesinis žurnalas. Vyr. redaktorius — kun. dr. Kęstutis Trimakas, 850 Des Plaines Ave., Apt. 409, Forest Park, IL 60130. Administruoja Juozas Polikaitis, 7235 S. Sacramento Ave., Chicago, IL 60629. Metinė prenumerata JAV ir Kanadoje — 9 dol., kitur — 7 dol., Pietų Amerikoje — 5 dol. Spausdina "Draugo" spaustuvė Chicagoje. Šį numerį redagavo A. Liulevičius, lauržė J. Kuprys.

● **ATEITIS**, 1980 m. birželio mėn., Nr. 6. Šį numerį redagavo ir išdėstė Lina ir Rima Si-driai.

Ir įvairios bei aktualios medžiagos sutelkimo, ir puslapių apipavidalinimo prasme puikiai redaguojama "Ateitis" šiais pastaraisiais dviem numeriais jau pasivijo laiką. O tai išvijos ir dabarties sąlygose irgi liudija žurnalo gyvastingumą.

Balandžio ir gegužės mėn. numerį pabrėžtinas A. Liulevičienės išsamus pastarojo Lietuvos katalikų mokslo akademijos suvažiavimo aprašas, papuoštas geromis nuotraukomis, negailint joms vietos. Prasmingi ir įdomūs pasisakymai kelių jaunučių ir moksleivių globėjų. Intriguojanti A. Maceinos replika apie Evangeliją ir kultūrą. Daug aprašų ir nuotraukų iš ateitinikiškos veiklos.

Birželio mėn. "Ateities" numerį pagrindinis akcentas dedamas ant kun. Stasio Ylos struktūriškai labai parankiai paruošto rašto "Pažiūrų lūžyje gimsta ateitininkai". Tai ateitininkijos 70 metų sukakčiai skirtas straipsnis, pateikias pirmųjų ateitinių žingsnių įvairių vietos skiriamą ir tautinių šokių šventei, duodant gražių nuotraukų iš 1957-tų metų. Apie kartų iliuzijas rašo Lina Si-drys. Ir aplamai kiekvienas žurnalo puslapis pilnas naujų atradimų.

● **LITUANUS**, Volume 26, Number 2, Summer 1980. Lithuanian Quarterly Journal of Arts and Sciences. Šis numeris redaguotas Antano Klimo. Administruoja Jonas Kučas. Redakcijos ir administracijos adresas: Lituanus, 6621 S. Troy, Chicago, IL 60629. Metinė prenumerata — 10 dol., bibliotekoms ir šiaip institucijoms — 15 dol.

Šiame numeryje: "Maironis and the Winds of Freedom (Rimvydas Šilbajoris): Music in the Sixteenth Century Sources

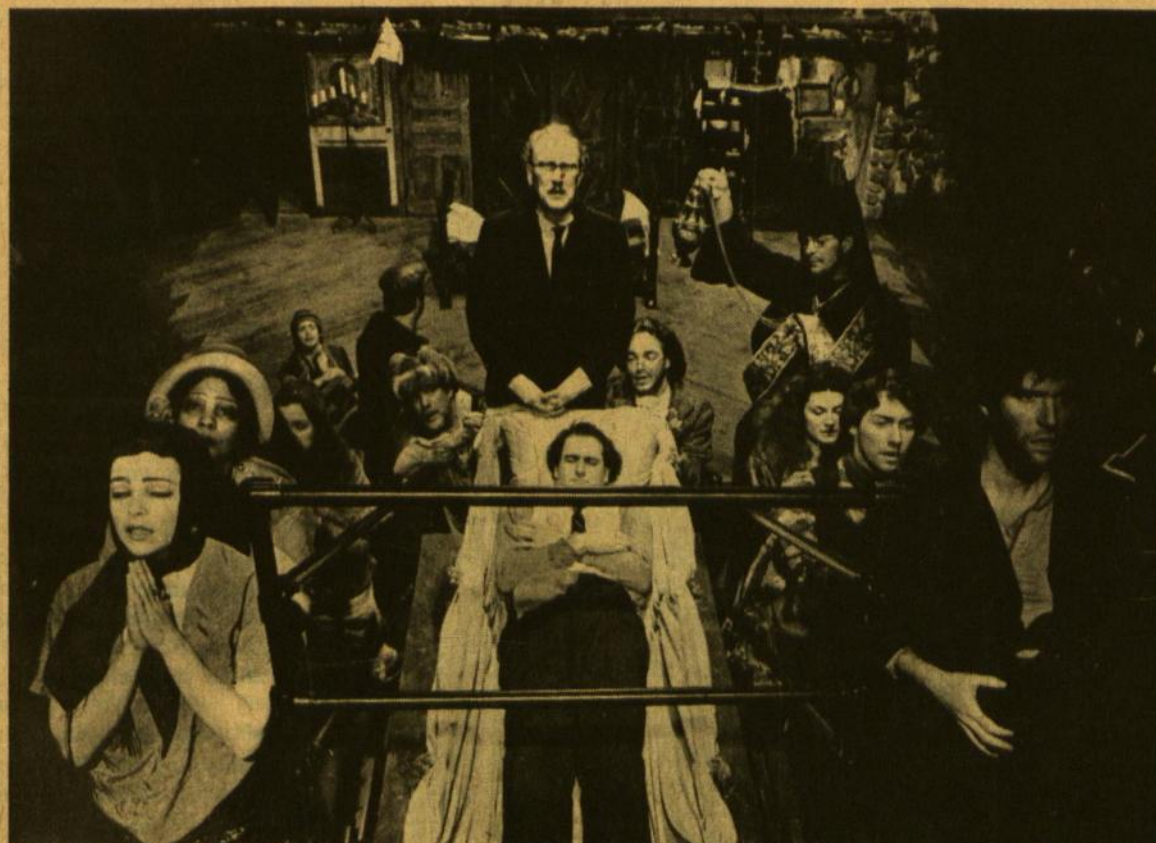
of Martynas Mažvydas (Anrique Alberto Arias); The Son-In-Law (Short story by Kazys Jankauskas); The Old Prussian, Latvian and Lithuanian Verbal Conjugations (William R. Schmalstieg); The Art of Vytautas Mačiūka; Lithuanians of Worcester, Massachusetts; A Socio-Historic Glimpse at Marriage Records, 1910-1915 and 1930-1934 (William Wolkovich-Valkavicius); Current Events — Soviet Arrest of American-Born Lithuanian Human Rights Activist Reported; Book Reviews — Simas Kudirkas and Larry Sichel "For Those Still at Sea: The Defection of a Lithua-

Grandiozinė Picasso paroda New Yorke

Ispanų tauta kiekviename praėjusiu šimtmetyje Europos dailės išaugino tiek žymių, tiesiog genialių kūrėjų, kad jos indėlis savo gausa ir savo verte yra beveik neaprepiamas. Štai tik greitosiomis įsimenami vardai: El Greco, Ribera, Valazquez, Zurbarán, Murillo ir daugybė daugybė kitų. Net ir šių dienų modernusis menas daug prarastų, jei nebūtų ispanų: Juan Gris, Salvador Dalí ir ypač Pablo Picasso.

Aplamai dailės istorijos raidoje XX amžiaus pats būdingiausias dailininkas ar tik nebus Pablo Picasso (1881 — 1973). Asmeniškai gali jo menas patikti ar nepatikti, tačiau negalima ir nebus galima nuneigti, kad skaudžių žmonių konvulsijų kupinas dvidešimtas amžius bene tiksliausiai yra užgriebtas įvairiakraipėje, be galo gausioje ir šakotoje Picasso kūryboje.

Šitai žinant ir šitai vertinant, šiuo metu Moderniojo meno muziejuje, (Museum of Modern Art) New Yorke, vyksta milžiniška Pablo Picasso darbų paroda. Paroda tokios apimties, kokios Amerikoje, net ir kitur pasaulyje vargu ar buvo. Išstatyta netoli 1000 eksponatų. Daug darbų dar niekur nematytų, atrinktų ir parodon atvežtų iš dailininko

Scena iš Jono Jurašo režisuoto spektaklio Trinity Square Repertory teatre, Providence mieste, Rhode Island. Vaidina buvo N. Erdmano komedija "Savižudis". Nuotr. Constance Brown

nian Sailor" (Margaret Kupčinskas Keshawarz), Mieczysław Malinski "Pope John Paul II: The Life of Karol Wojtyła" (Margaret Kupčinskas Keshawarz).

● **LKB KRONIKA**, Nr. 41. Lietuva. 1980 m. sausio 1 d. Lietuvos pagrindinio leidinio, einašas nuo 1972 metų. Leidinys 75 psl. Šis numeris skirtas Klaipėdos tikintiesiems, atkakliai kovojantiems už savo bažnyčios atgavimą.

Numerįje rašoma: Ką žada 1980-ji?; Tremtiniai sveikina Sv. Tėvą; Kova už Klaipėdos bažnyčią. Už žmogaus teisių deklaraciją; Kratos; Mūsų kaliniai; Lietuvių gina savo kalbą; Ordinarai remia blaivybės sąjūdį; Kūnigų ir tikinčiųjų protestai; Apie "prasimanymus" užsienio spaudoje; Anilionis — Bažnyčios korikas; Tikinčiųjų studentų diskriminacija; Žinios iš vyskupijų; Sovietinėje mokykloje; Katalikai sovietinėse respublikose; Nauji pagrindinio leidinio. Nauji leidiniai suminimi šie: "Aušra", Nr. 18; "Perspektyvos" Nr. 13, 14, 15, 16 — numeriai išsina kas mėnesį; "Rūpintojėlis", Nr. 11, 12; "Ateitis", Nr. 2 ir 3. "Tiesos Kelias", Nr. 14.

● **Vladas Juodeika, DIDŽIOJI ILIUZIJĄ**. Marksizmas teorijoje ir tikrovėje. Antras tomas. Išleido Gražina Juodeikienė 1979 m. Kongreso bibliotekos katalogo numeris: 78 — 55559. Spaudė Pranciškonų spaustuvė Brooklyn. Knyga didesnio formato, kietais viršeliais, 688 psl., kaina — 15 dol., gaunama ir "Drauge".

Rašytojas Jurgis Gliuda knygos įvadinėje žodyje Vlado Juodeikos studijos antrąjį tomą vaizdžiai apibūdina taip: "Ant-rasis veikalas tomas skirtas pa-vaizduoti marksizmo įsikūnijimą tikrovėje. Tai studija, nelyginant skirta marksistiniam 'krūmų gaisrui', kaliforniškai 'brush file', kai dėl padegėjo degtuko valandos bėgyje suliepsnoja šimtai ak-ry. Pirmame tome parodė tokio fatališko degtuko gaminimą, Vladas Juodeika rodo šiame to-me liepsnojančius krūmynus, vi-sos Planetos padegimą. Sąlygos ge-ros: dvasinė sausra, nepatyrimas, naivus pasitikėjimas iliuzijomis, ignoracija".

Knygos turinys padalintas į daugybę skyrių, skyrelių. Tačiau didieji skyriai yra šie: I. Leninas įgyvendina marksizmą, II. Socializmas vieno šaly, III. Marksistinė tikrovė Rusijoje, IV. Marksistinės ideologijos sutemos, V. Epilogas. Galutinai veikalą užbaig-ta: Išnašos, Bibliografija, Terminiologija, Vardynas I tomo, Vardynas II tomo, Komitetas šiam

Pablo Picasso grandiozinė paroda Moderniojo meno muziejuje, New Yorke, vyks iki rugsėjo mėn. 16 d. Visokiomis vasaros atostogų progomis pasiekusiems New Yorką reikėtų parodos ne-pamiršti ir jį užėti.

Pablo Picasso (Ispanas, 1881-1973)

Minotauras, nešantis kritusį arkli

veikalui; remti, Mecenatai, rėmė-jai, prenumeratoriai, Autoriaus biografija, Leidėjo žodis.

● **Paulius Rabikauskas, THE FOUNDATION OF THE UNIVERSITY OF VILNIUS** (1579) Royal and Papal Grants. Išleido Lietuvių katalikų mokslo akademi-ja 1979 m. Romoje su Antano J. Rudžio para. Tai vokie-tiškių kalba parašytos studijos ir atspausdintos leidinyje "Archy-vum Historiae Pontificiae 16 (1978) vertimas. Anglų kalbon studiją išvertė Algis ir Marija Stankus - Saulaitis.

Tai greičiausiai pati geriausia studija apie Vilniaus universitetą vokiečių, o dabar ir anglų kalba. Studija yra didesnio for-mato, 75 psl. Prie jos angliškojo teksto pridėtas dar trumpas inž. A. Rudžio įvadėlis. Šiaip visa uni-versitetinė tema užgriebiama gi-liu akademinio žvilgsniu, remian-tis šaltiniais ir iš jų darant tiks-lias išvadas. Tema skirstoma į tris pagrindinius skyrius: I. Antece-dents to the Foundation of the University in Vilnius, II. The Royal Charters, III. The Papal Bull. Kiekvienas iš šių skyrių dar dalinamas į tris poskyrius. Pa-baigoje Appendix: I. The Charter of King Stephan Bathory (Vilnius, Apr. 1, 1579), II. The Letter of Bishop Protasevičius to Pope Gregory XIII (Vilnius, July 26, 1. 1579), III. The Bull "Dum attenta" of Gregory XIII (Rome, Oct. 30, 1579).

● **Aleksandras Stulginskis, ATSIMINIMAI**. Išleido Pedago-ginis Lituanistikos institutas 1980 m. Chicagoje. Tiražas 1000 egz. Spaudė M. Morkūno spaustuvė Chicagoje. Veikalas didesnio for-mato, įterpta pluoštas įdomių nuotraukų, kietais viršeliais, 296 psl., kaina 15 dol., gaunamas ir "Drauge".

Kaip iš knygos įvado matyti, tai yra tik pirmoji knyga iš būsi-mos serijos apie buvusį nepriklausomą Lietuvos prezidentą Alek-sandrą Stulginskį.

Knyga pradeda pluošteliu Mykolo Krupavičiaus atsimini-mų apie Aleksandrą Stulginskį. Paties Stulginskio atsiminimai suskirstomi knygoje į šiuos skyrius: I. Jaunystė, Mokslo ir agro-nomo tarnyba, II. Lietuvių komitetas nukentėjusiems nuo ka-ro šelpiti, III. Pirmasis Vilniaus memorandumas, IV. Švietimas rusų ir vokiečių okupacijose, V. Lietuvos lenkų žygiai, VI. Lietu-vių Konferencijos išvakarėse, VII. Lietuvių Konferencija Vil-niui, VIII. Pirmieji Lietuvių Ta-rybos darbai, IX. Gruodžio 11 die-nos aktas, XII. Vasario šešio-liktoji, XIII. Polemika tarp Lie-tuvos Tarybos ir Reichskanclerio, XIV. Padėtis Lietuvoje, Vokiet-

jai pripažinus nepriklausomą Lie-tuvą, XV. Lietuvos santvarkos nu-statymas ir Lietuvos karaliaus rinkimas, XVI. Vokiečių reakcija dėl Lietuvos valstybinės santvar-kos formos. Gaila, kad Alek-sandro Stulginskio atsiminimai baigiasi tik Nepriklausomybės pradžia, daugiau jų nespėta parašyti.

● **Albinas Baranauskas, VINCO MAZURKEVIAUS ROMANAS**. Išleido Lietuviškos knygos klubas 1980 metais Chicagoje. Viršelis ir aplankas Petro Aleksos. Spaudė "Draugo" spaustuvė. Knyga 280 psl., kaina — 6 dol., gaunama "Drauge".

Albinas Baranauskas mūsų prozos skaitytojuose jau yra iš-gijęs labai daug palankumo. Atrodo, jog su kiekviena auto-riaus nauja knyga jo knygos bi-čiulių skaičius vis didėja. Ir pa-starųjų Albino Baranausko kny-gų Pultinevičius ne vieno jau la-biau įsimintas negu koks istori-nis didžiūnas.

O štai vėl nauja Albino Bar-nausko knyga "Vincas Mazurke-vičiaus romanas". Parašytas kla-sikinio romano pavyzdžiu, ne-bandant šių dienų prozos avan-gardinių ekstremų, kurių ne vie-na vargu ar atlaikys negailestin-ga laiko dantį.

"Vincas Mazurkevičiaus roma-ne" Albinas Baranauskas ir fa-bula, ir charakterius, ir sakinį, ir humorą, ir visą rėmuose įterptą kompoziciją naudoja, rikiuoja ir tvarko taip, kaip ir visų literatūrų, nesvarbu kada parašytuos, bet visą laiką iki pat šios dienos skaitomuos romanuos.

Reikia tikėtis, kad su malo-numu bus skaitoma ir pastaroji Albino Baranausko knyga, kurioje naujas veikėjas Mazurkevičius ar tik nenustels ankstesniųjų knygų Pultinevičių.

ALBINAS BARANAUSKAS

● **Novalis, HIMNAI NAKCIAI**. Vertė Alfonsas Tyrutis. Išleido M. Morkūnas. Iliustraci-jos dail. Ados Korskaitės-Sutku-vienės. Kongreso bibliotekos ka-talogo kortelės numeris: 79 — 90869. Spaudė M. Morkūno spaustuvė Chicagoje 1979 m. Lei-dinys puošnus didelio formato, kietais viršeliais, 80 psl., kaina — 6 dol., gaunamas ir "Drauge".

Vertėjo ir leidėjo atliktas padė-kos ir pagarbos vertas darbas — lietuvių kalba pateikti didžiojo vokiečių romantiko Novalio (1771 — 1801) rinktiniai pos-mai. Pirmieji 20 knygos puslapių skirti Novalio asmenis ir jo kūr-bos aptarimui, ilgiau stabtelėjant

— Balys Gaidžiūnas "Septyni paskutiniai Kristaus žodžiai lie-tuvio maldose". Išleido Dievo Motinos Nuolatinės Pagalbos pa-rapija 1980 m. Clevelande. Kai-na — 1 dol.

— **Stalmeta**. A novel by I. Meras. Translated from the Lit-huanian by Jonas Zdanys. Pub-lished by Lyle Stuart Inc. 120 Enterprise Ave., Secaucus, N.J. 07094. 8.95 dol.

— **Marija Aukštaitė "Dieve"**. Knyga atsiminimų pobūdžio, iš-leista Toronte 1980 m. Viršelis Jungio juodžio.

— **Krivulė**, 1980 m. kovo mėn., Nr. 1

— **Dievo Motinos Nuolatinės Pagalbos parapija**. Leidinys šios parapijos Clevelande 50 metų su-kakčiai.

— **Alfonsas Mikulskis ir Čiurlio-nio ansambliai**. Leidinys, minin-tis Alfonso Mikulskio 50 metų muzikinės kūrybos ir Čiurlionio ansamblio 40 metų veiklos su-kaktis.

— **Sv. Kazimiero lietuvių šven-tovė**. Lietuvių bažnyčia Winni-pege, Manitoboj, Kanadoje.

— **Zvilgsnis atgal**. Clevelando Sv. Kazimiero lituanistikos mo-kyklos moksleivių metraštis 1979 — 1980.

— **Pirmieji žingsniai**. Kristijo-no Donelaičio mokyklų Chicagoje mokinių laikraštėlis 1980 m., Nr. 4.

— **Venecuelos Lietuvių drau-gijos Chicagoje dešimtmetis** 1969-1979.

— **Aštuntoji diena**. 1980 m. Nr. 11. Vyskupo Motiejaus Valan-čiaus moksleivių ateitinių kuo-pos Ciceroj, IL, laikraštėlis.

Nauja studija apie Mykolą Krupavičių

Steigiamojo Seimo šešiasde-simt metų ir kun. Mykolo Krupavičiaus dešimt metų mirties sukaktį minint, išleidžiama kny-ga, pavadinta "Valstybininko keliu". Jos išleidimu rūpinasi dr. Balys Paliokas.

Tai neskelbtino autoriaus stu-dija, apimanti ypač vertingą do-kumentinę medžiagą, liečiančią Lietuvos valstybinį gyvenimą, kuri ligi šiol nebuvo paskelbta: kaip susitarimo projektas su kunigais Mykolu Urachu, jei jis būtų bu-vęs kviečiamas Lietuvos kara-lium* dokumentas, įteiktas Lietu-vą okupavusiems komunistams apie galimybes bendradarbiauti su jais; protestas hitlerinei oku-pacijai ir kiti.

Ši studija yra parašyta ne mū-sų visuomeninėje aplinkoje ir dėl to yra turtinga įžvalgomis, kurios yra labai įdomios išvijos vi-suomeninei, nepraradusiai dėmesio ir rūpestio Lietuvos valstybės rei-kalams.

prie vertimuose duodamų daly-kų ir kitų jo raštų. Paskui duo-dama visas "Himnų nakčiai" vertimas lietuvių kalbon. Šis il-gesnių ir trumpesnių šėlių dailių poetiškas ciklas yra labiau-siausių išgarsinęs Novali, kaip ro-mantinės epochos vieną iš žvie-siausių literatūrines padangės žvaigždžių. Po "Himnų nakčiai" knygoje dar randame šėis eilė-raščius iš "Dvasinių giesmių" ciklo. Knyga užskleidžiama iš-traukoms iš Novalio dienoraščio.

Išskirtinai pabrėžtinas puikus knygos meniškas apipavidalini-mas. Tamsiai mėlynoje viršelių drobėje knygos pavadinimo ir au-toriaus pavardės sidabrinis įra-sas skoningai atliepia žvaigždė-tąją nakties padangę. Dail. Ados Korskaitės-Sutkuvienės viso pus-lapinio formato grafikos darbai ne tik gražiai atitinka Novalio nuotaikas, bet ir kiekvienas iš jų, atskirai paimitas, yra tikras gra-fikos perlukas.

● **Novalis, HIMNAI NAKCIAI**. Vertė Alfonsas Tyrutis. Išleido M. Morkūnas. Iliustraci-jos dail. Ados Korskaitės-Sutku-vienės. Kongreso bibliotekos ka-talogo kortelės numeris: 79 — 90869. Spaudė M. Morkūno spaustuvė Chicagoje 1979 m. Lei-dinys puošnus didelio formato, kietais viršeliais, 80 psl., kaina — 6 dol., gaunamas ir "Drauge".

ATSIŪSTA PAMINėti

— Balys Gaidžiūnas "Septyni paskutiniai Kristaus žodžiai lie-tuvio maldose". Išleido Dievo Motinos Nuolatinės Pagalbos pa-rapija 1980 m. Clevelande. Kai-na — 1 dol.

— **Stalmeta**. A novel by I. Meras. Translated from the Lit-huanian by Jonas Zdanys. Pub-lished by Lyle Stuart Inc. 120 Enterprise Ave., Secaucus, N.J. 07094. 8.95 dol.

— **Marija Aukštaitė "Dieve"**. Knyga atsiminimų pobūdžio, iš-leista Toronte 1980 m. Viršelis Jungio juodžio.

— **Krivulė**, 1980 m. kovo mėn., Nr. 1

— **Dievo Motinos Nuolatinės Pagalbos parapija**. Leidinys šios parapijos Clevelande 50 metų su-kakčiai.

— **Alfonsas Mikulskis ir Čiurlio-nio ansambliai**. Leidinys, minin-tis Alfonso Mikulskio 50 metų muzikinės kūrybos ir Čiurlionio ansamblio 40 metų veiklos su-kaktis.

— **Sv. Kazimiero lietuvių šven-tovė**. Lietuvių bažnyčia Winni-pege, Manitoboj, Kanadoje.

— **Zvilgsnis atgal**. Clevelando Sv. Kazimiero lituanistikos mo-kyklos moksleivių metraštis 1979 — 1980.

— **Pirmieji žingsniai**. Kristijo-no Donelaičio mokyklų Chicagoje mokinių laikraštėlis 1980 m., Nr. 4.

— **Venecuelos Lietuvių drau-gijos Chicagoje dešimtmetis** 1969-1979.

— **Aštuntoji diena**. 1980 m. Nr. 11. Vyskupo Motiejaus Valan-čiaus moksleivių ateitinių kuo-pos Ciceroj, IL, laikraštėlis.